

Малишко Є.О.

к.е.н., викладач кафедри фінансів,

Харківського національного економічного університету

імені Семена Кузнеця

**ОЦІНКА ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ВИКОРИСТАННЯ
ФІНАНСОВОЇ ДІАГНОСТИКИ ПІДПРИЄМСТВА
ASSESSMENT OF FUNCTIONAL ELEMENTS USING FINANCIAL
DIAGNOSTICS COMPANY**

АНОТАЦІЯ. Визначені основні актуальні питання ефективного розвитку машинобудівних підприємств. Виділено основні функціональні елементи використання фінансової діагностики. Побудована ієрархія оцінки функціональних елементів використання фінансової діагностики підприємства. З використанням методу аналізу ієрархій виділено альтернативи використання фінансової діагностики підприємством при оцінці функціональних елементів. Встановлено, що конкурентоспроможність має вплив на оцінку функціональних елементів використання фінансової діагностики.

Ключові слова: фінансова діагностика, конкурентоспроможність, фінансові ризики, кредитоспроможність, інвестиційна привабливість, ліквідність, рентабельність, ділова активність, фінансова стратегія, фінансовий стан, машинобудування

АННОТАЦИЯ. Определены основные актуальные вопросы эффективного развития машиностроительных предприятий. Выделены основные функциональные элементы использования финансовой диагностики. Построена иерархия оценки функциональных элементов использования финансовой диагностики предприятия. С использованием метода анализа иерархий выделены альтернативы использования финансовой диагностики предприятием при оценке функциональных элементов. Установлено, что конкурентоспособность влияет на оценку функциональных элементов использования финансовой диагностики.

Ключевые слова: финансовая диагностика, конкурентоспособность, финансовые риски, кредитоспособность, инвестиционная привлекательность, ликвидность, рентабельность, деловая активность, финансовая стратегия, финансовое состояние, машиностроения.

ABSTRACT. The basic topical issues of effectively engineering companies. The main functional elements of the use of financial diagnostics. Built hierarchy evaluation using functional elements of financial diagnostics company. Using the analytic hierarchy selected using alternative financial diagnostics now in assessing

the functional elements. Found that affects the competitiveness of the functional elements of the use of financial diagnostics.

Keywords: financial diagnosis, competitiveness, financial risks, creditworthiness, investment attractiveness, liquidity, profitability, business activity, financial strategy, financial condition, mechanical engineering.

Постановка проблеми. Забезпечення сталого фінансового розвитку на етапі ринкових перетворень в Україні, є запорукою виходу машинобудівної промисловості з стагнаційних процесів, низького рівня інноваційних перетворень, збитковості та неплатоспроможності. На сьогоднішній день існує, як зовнішні так і внутрішні проблеми, що мають вплив на фінансову нестабільність підприємств машинобудівної галузі. Вихід з фінансової кризи машинобудівних підприємств можливе відповідно за наступними механізмами фінансової стабілізації: оперативній, тактичній та стратегічній системі заходів, що слугують забезпеченню конкурентних переваг щодо реалізації внутрішніх механізмів.

Ефективність діяльності машинобудівних підприємств залежить від своєчасної діагностики та комплексної оцінки фінансового стану, що виявить шляхи подальшого розвитку щодо забезпечення прибутковості та прийнятті управлінських рішень відповідно до оптимальних результатів діяльності суб'єктів господарювання.

Основою причиною у зменшенні обсягів виробництва і реалізації продукції є купівельна неспроможність сільськогосподарських товаровиробників, що насамперед залежить від реальних капіталовкладень інвесторів, які спроможні підвищити фінансові показники підприємств машинобудівної галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблем методики фінансової діагностики підприємств (зокрема, й машинобудівних) зробили такі зарубіжні і вітчизняні вчені, як: І. О. Бланк [1], А. Д. Шеремет [2], Є. В. Мних [3], А. М. Поддєрьогін [4], Г. І. Філіна [5], О. М. Вакульник, О. О. Книшек, А. М. Петросян [6], Ю. Л. Логвиненко [7], М. В. Петренко [8], Ю. В. Великий [9], Ю. М. Барташевська [10], Р. О. Побережний [11], К. В. Король [12].

Метою статті є оцінка функціональних елементів використання фінансової діагностики підприємства.

Для досягнення поставленої мети вирішено такі завдання:

виділено основні функціональні елементи використання фінансової діагностики підприємств;

встановлено вплив фінансових результатів на діяльність підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Прийняття ефективних управлінських рішень в тодішніх ринкових умовах є важливою проблемою, яка ґрунтується на інформації про фінансовий стан підприємства, що може бути проведена одним з основних методів фінансової діагностики.

Фінансова діагностика - це процес дослідження фінансового стану та основних результатів фінансової діяльності підприємства з метою виявлення резервів збільшення його ринкової вартості та забезпечення ефективного розвитку.

Машинобудування, як і вся українська економіка, потребує поєднання управлінського досвіду минулого з найновітнішими надбаннями у сфері менеджменту та науково-досвідних досягнень [13, с. 24].

Фінансовий стан характеризує перш за все рівень розвитку підприємства, кредитоспроможності, платоспроможності. Так, Поддергін А. М. під поняттям фінансовий стан розуміє результат взаємодії елементів системи фінансових відносин підприємства [4]. Тоді, як А. Шеремет зміст поняття фінансовий стан передбачає з розрахунку показників рентабельності, ефективності управління, ділової активності, ринкової стійкості, ліквідності [4].

Машинобудування є одним з головним комплексом у створенні матеріально-технічної бази господарства. Ефективний розвиток залежить від конкурентоспроможності, фінансових ризиків, інвестиційної привабливості та кредитоспроможності.

Конкурентоспроможність машинобудування залежить від здатності підприємств відтворювати потужні національно-технічні структури. Фінансові ризики машинобудівного підприємства пов'язані з ризиком формування рівня

прибутковості фінансових операцій, та загрозою банкрутства. Інвестиційна привабливість машинобудівних підприємств розглядається як комплекс категорій: капітал, вартість та діагностика. Кредитоспоможність машинобудівних підприємств потребує в залученні кредитних ресурсів, що у тодішніх кризових умовах є не вигідними та призводить до погіршення фінансового стану.

Поширеним методом для аналізу ієрархії оцінки функціональних елементів використання фінансової діагностики підприємств є метод, запропонований, Т. Сааті – метод аналізу ієрархій (MAI) [14], який є найбільш доцільним, оскільки дає можливість врахувати різні точки зору учасників та дійти консенсусу в процесі обговорення функціональних елементів використання фінансової діагностики підприємства.

Аналіз проведено у два етапи: 1) визначити пріоритети кожного учасника, встановити середні оцінки та рівень їх узгодженості; 2) оцінити пріоритети в процесі проведення загальної дискусії та визначити консенсусну оцінку. Метод аналізу ієрархій уможливить визначення пріоритетів учасників, базуючись на їх «нечітких» порівняннях та аналізі, тобто має місце перехід від суб'єктивно-якісної до об'єктивно-кількісної оцінки.

Методом аналізу ієрархій проводиться попарне порівняння важливості класів цілей за шкалою Т. Сааті [14], приклад якого подано в табл. 1.

Таблиця 1

Шкала оцінювання за методикою Т. Сааті

Рівень значущості	Визначення	Пояснення
1	Однакова значущість	Два об'єкти (дії) мають однаковий вклад щодо досягнення мети
3	Незначне переважання значущості одного об'єкту (дії) над іншим	Існують думки щодо переважання одного об'єкту над іншим, проте вони є недостатньо переконливими
5	Суттєва або сильна значущість	Існують достовірні дані або логічні судження щодо переважання одного об'єкту над іншим
7	Очевидна або дуже сильна значущість	Існують переконливі свідчення щодо переважання одного об'єкту над іншим

9	Абсолютна значущість	Існують свідчення щодо переважання одного об'єкту над іншим, які є у значній мірі переконливими
2, 4, 6, 8	Проміжні значення між суміжними рівнями значущості	Ситуація, коли необхідним є компромісне рішення

Шкала балів за методикою Т. Сааті [14] цілими непарними числами від 1 до 9 включно. Значення бальних оцінок подано у табл. 1

Матриця оцінок заповнюється з використанням правила **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**:

$$a_{ij} = \frac{1}{a_{ij}}, \quad (1)$$

де a_{ij} – елемент матриці i -го рядка j -го стовпця.

Вектор спрямованості розраховується за формулою (2) **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**:

$$\overline{(x_1, x_2, \dots, x_n)} = \left[\frac{\sum_{j=1}^n a_{1j}}{\sum_{l=1}^n \sum_{j=1}^n a_{jl}}, \dots, \frac{\sum_{j=1}^n a_{nj}}{\sum_{l=1}^n \sum_{j=1}^n a_{lj}} \right], \quad (2)$$

де a_{ij} – елемент матриці i -го рядка j -го стовпця.

На підставі формули (2) можна зробити висновок, що елементи вектора направленості відповідають головним пріоритетам, які впливають на оцінку функціональних елементів фінансової діагностики підприємства.

У процесі дослідження проведено опитування експертів-спеціалістів у сфері фінансів. До експертної групи увійшли науковці (кандидати та доктори наук), які проводять дослідження у сфері регулювання економічних відносин, управління персоналом, фінансів, фінансів підприємств, системного аналізу, бухгалтерського обліку; магістри, спеціалісти та бакалаври з економіки та фінансів, що вивчають фінансові послуги; професійні учасники ринку – ті, хто управляє активами, фінансові аналітики, банківські службовці, професійні оцінювачі, аудиторські організації, ревізійні комісії; представники сфери

державного регулювання та державного управління діяльності підприємств.

Структуру опитаних залежно від їхньої позиції щодо державного регулювання та державного управління у сфері підприємницької діяльності подано на рис. 1.

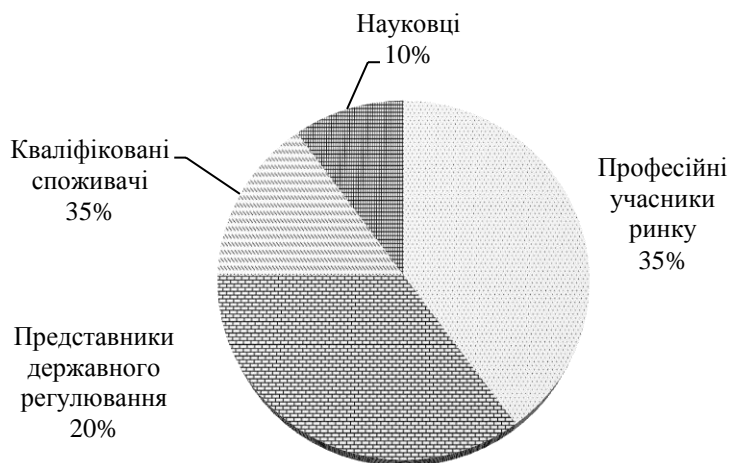

Рис. 1. Структура експертів-респондентів при оцінці функціональних елементів використання фінансової діагностики підприємства

До представленої на рис. 1 категорії опитаних «кваліфіковані споживачі» увійшли респонденти, юридичні особи – суб’єкти господарювання; до категорії «науковці» – слухачі магістратури, аспіранти і кандидати економічних наук, які досліджують проблеми державного регулювання у сфері підприємництва; «професійні учасники ринку» представлені бухгалтерські служби, аудиторські організації, ревізійні комісії. У процесі дослідження за методикою Т. Сааті проведено опитування представників державного регулювання та державного управління, що здійснюють фінансовий контроль за діяльністю підприємств - державна фіскальна служба, державна фінансова інспекція.

Метою методу аналізу ієрархій є оцінка функціональних елементів як розробка найбільш ефективної та оптимальної методики фінансової діагностики підприємств. На рис. 2 запропоновано ієрархію, яка дала можливість продемонструвати варіативність пропозицій, що впливатиме на оцінку функціональних елементів використання фінансової діагностики підприємства.

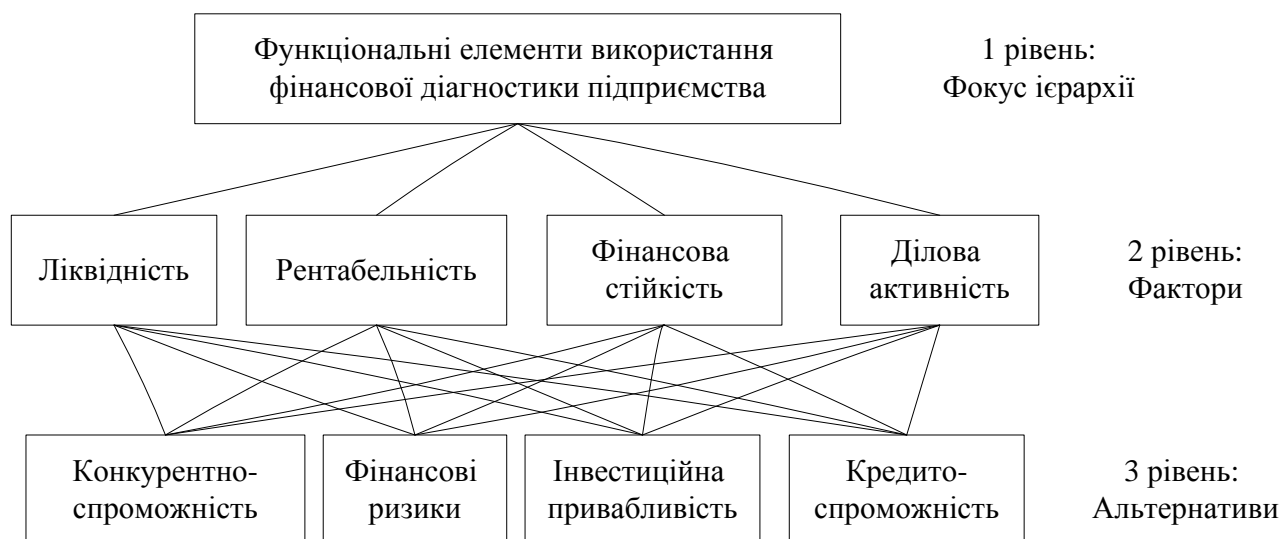

Рис. 2. Ієрархія альтернатив оцінки функціональних елементів використання фінансової діагностики підприємства

Першочергово визначено глобальні пріоритети впливу на функціональні елементи використання фінансової діагностики (табл. 1) та надано оцінку кожному пріоритету від 1 до 9 залежно від значущості фактора. Факторами, що впливають на альтернативи, обрано: ліквідність, рентабельність, фінансова стійкість, ділова активність.

Таблиця 2

Визначення пріоритетів використання фінансової діагностики при оцінці функціональних елементів

Глобальні пріоритети	Ліквідність	Рентабельність	Фінансова стійкість	Ділова активність
Ліквідність	1	1/8	1/7	3
Рентабельність	8	1	3	6
Фінансова стійкість	7	1/3	1	9
Ділова активність	1/3	1/6	1/9	1

Оцінка пріоритетів, що подана в табл. 2, свідчить про те, що при оцінці функціональних елементів використання фінансової діагностики перевагу

віддають рентабельності та фінансовій стійкості.

У табл. 3 подано розрахункові дані щодо глобального вектора та вектора пріоритетів.

Таблиця 3

**Значення головного власного вектора та вектора пріоритетів
використання фінансової діагностики при оцінці функціональних
елементів**

Фактор	Головний власний вектор	Вектор пріоритетів
Ліквідність	0,481	0,075
Рентабельність	3,464	0,550
Фінансова стійкість	2,140	0,330
Ділова активність	0,280	0,045

Вплив кожного фактора на виділені альтернативи подано в табл. 4.

Таблиця 4

**Визначення впливу факторів на використання фінансової
діагностики при оцінці функціональних елементів**

Альтернативи	Конку- рентно- спромож- ність	Фінан- сові ризика	Інвести- ційна приваб- ливість	Кредито- спромож- ність	Головний власний вектор	Вектор пріоритетів	λ	IC
Фактор: ліквідність								
Конкурен- тоспромож- ність	1	9	7	8	4,738	0,713	4,377	0,125
Фінансові ризика	1/9	1	5	3	1,135	0,163		
Інвестиційна привабливість	1/7	1/5	1	1/2	0,345	0,051		
Кредито- спроможність	1/8	1/3	2	1	0,537	0,073		
Фактор: рентабельність								
Конкурен- тоспромож- ність	1	1/4	5	6	1,934	0,254	4,183	0,061
Фінансові ризика	4	1	9	8	4,120	0,628		
Інвестиційна привабливість	1/5	1/9	1	1/2	0,325	0,049		
Кредито- спроможність	1/6	1/8	2	1	0,452	0,068		

Фактор: фінансова стійкість								
Конкурентноспроможність	1	6	4	7	3,600	0,585	4,344	0,115
Фінансові ризики	1/6	1	1/5	3	0,563	0,085		
Інвестиційна привабливість	1/4	5	1	9	1,831	0,287		
Кредитоспроможність	1/7	1/3	1/9	1	0,269	0,043		
Фактор: ділова активність								
Конкурентноспроможність	1	7	4	6	3,600	0,601	4,232	0,077
Фінансові ризики	1/7	1	1/5	1/3	0,312	0,052		
Інвестиційна привабливість	1/4	5	1	4	1,495	0,248		
Кредитоспроможність	1/6	3	1/4	1	0,595	0,098		

Як видно з табл. 4, при оцінці функціональних елементів, фактор ліквідність та фінансова стійкість впливають на використання фінансової діагностики.

Визначено розмірність виділених факторів при $n = 4$ (табл. 5).

Таблиця 5

Розрахунок значення виділених пріоритетів використання фінансової діагностики при оцінці функціональних елементів

Значення	Фактор			
	Ліквідність	Рентабельність	Фінансова стійкість	Ділова активність
ОС	0,140	0,067	0,128	0,086

На підставі даних табл. 5 визначено ймовірність реалізації відповідних сценаріїв головного вектора пріоритетів впливу факторів на використання фінансової діагностики, яка представлена в табл. 6.

Таблиця 6

Пріоритетність використання фінансової діагностики при оцінці функціональних елементів

Пріоритети впливу на використання фінансової діагностики	Альтернативи суб'єктів НПЗ			
	Конкурентоспроможність	Фінансові ризики	Інвестиційна привабливість	Кредитоспроможність
	0,413	0,387	0,097	0,06

Як видно з табл. 6, при оцінці факторів пріоритету вибору експерти віддали перевагу конкурентоспроможності.

Оскільки думки експертів щодо значущості факторів є суб'єктивними, то проведено оцінювання однорідності (узгодженості) їхніх суджень шляхом визначення відношення узгодженості (ВУ):

$$ВУ = IO / M(IO); IO = (\lambda_{max} - n)/(n - 1), \quad (4)$$

де IO – індекс однорідності суджень;

$M(IO)$ – середнє значення індексу однорідності (стандартне табличне значення);

λ_{max} – максимальне власне число матриці попарних порівнянь порядку n .

За формулою (4) матриця є однорідною, а думки експертів узгодженими, якщо значення $ВУ \leq 0,10$.

Аналіз суб'єктивних суджень експертів довів їх узгодженість, оскільки коефіцієнт ВУ матриці порівнянь важливості цілей ієрархії становить $\leq 0,1$. Отже, їхні судження можуть використовуватися в подальшому дослідженні.

Методом аналізу ієрархій Т. Саати встановлено, що найбільш пріоритетним є конкурентоспроможність – 41%, фінансовим ризикам належить – 39%, інвестиційній привабливості – 10%, а кредитоспроможності – 6%.

Висновок. Проаналізувавши функціональні елементи використання фінансової діагностики пріоритетною альтернативою експерти виділили конкурентоспроможність, що в цілому забезпечує ефективне функціонування вітчизняних машинобудівних підприємств. Виділено наступні пріоритетні напрями підвищення конкурентоспроможності, що сприятиме розвитку української продукції на внутрішніх та зовнішніх ринках товарів та послуг: розширення експорту машинобудівної галузі, що є однією з пріоритетних галузей економіки та не має конкурентних переваг на зовнішніх ринках;

забезпечення достатньою платоспроможністю виробників, що вдосконалить своєчасність розрахунків з контрагентами; підвищення напрямів впровадження інноваційних технологій, що сприятиме розширенню продукції та забезпечить інвестиційну привабливість.

Список використаних джерел

1. Бланк І. О. Основи фінансового менеджменту. – К.: Ніка-Центр, 2007. – 487с.
2. Шеремет А. Д. Методика фінансового аналізу діяльності комерційних організацій / А. Д. Шеремет, Е. В. Негашев; 2-е изд., перераб. И доп. – М.: ИНФА-М, 2008. – 208 с.
3. Мних Є. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Підручник. – К.: центр навчальної літератури, 2008. – 514 с.
4. Поддєрьогін А. М., Білик М. Д., Буряк Л. Д. та ін. Фінанси підприємств: Підручник – 6-е вид., перераб. та допов. – К.: КНЕУ, 2006. – 552 с.
5. Філіна Г. І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб. – К.: ЦУЛ, 2009. – 320 с.
6. Вакульчик О. М. Інтегральна оцінка фінансового стану суб'єктів господарювання під час отримання статусу уповноваженого економічного оператора / О. М. Вакульчик, О. О. Книшек, А. М. Петросян // Вісник АМСУ. – 2014. – № 1 (51). – С. 98–106.
7. Логвиненко Ю. Л. Сутність рейтингування підприємства та його значення в ринкових умовах / Ю. Л. Логвиненко // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми економіки та управління. – 2009. – №640. – С. 319–327.
8. Петренко М. В. Методика експертного оцінювання фінансового стану підприємства як інструмент стратегічного управління в умовах невизначеності / М. В. Петренко // Бізнес Інформ. – 2011. – №9. – С. 116–118.

9. Великий Ю. В. Інноваційна діяльність підприємств машинобудівного комплексу / Ю. В. Великий // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – Т. 2, №2. – С. 146–149.
10. Барташевська Ю. М. Розвиток машинобудування України: стан, проблеми, перспективи / Ю. М. Барташевська // Європейський вектор економічного розвитку. – 2010. – №1. – С. 19–25.
11. Побережний Р. О. Основні напрямки розвитку підприємств машинобудування / Р. О. Побережний // Вісник національного технічного університету «ХПІ». – 2012. – №13. – С. 90–100.
12. Король К. В. Економічний стан та проблеми розвитку галузі машинобудування в Україні / К. В. Король // Економічний вісник Донбасу. – 2014. – №1 (35). – С. 157–162.
13. Бакута А. В. Сучасний стан машинобудівного комплексу України: проблеми та перспективи / А. В. Бакута // Економічний вісник ЗДІА. – 2012. – №2. – С. 22–31.
14. Саати Т. Принятие решений. Метод анализа иерархий / Т. Саати ; пер. с англ. Р. Г. Ваченадзе. – М. : Радио и связь, 2004. – 278 с.